

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સુશીલ કુમાર શર્મા

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય.

૧૯ જુલાઈ, ૨૦૦૫

[અરિજીત પસાયત અને એચ.કે. સેમા, ન્યાયામૂર્તિશ્રીઓ]

ભારતીય ઈંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮-એ-બંધારણીય માન્યતા-
ઠરાવવામાં આવ્યું: તે બંધારણીય રીતે માન્ય છે અને દુરુપયોગના આધારે તેને
રદ કરી શકાય નહીં.

કાયદાનું અર્થઘટન-રદ કરવું-વ્યાપ-ઠરાવવામાં આવ્યું: કાયદાની
જોગવાઈના દુરુપયોગની શક્યતા તેને અમાન્ય બનાવશે નહીં-જ્યારે દુરુપયોગ

થાય ત્યારે, તુરંત ફરિયાદો અને આરોપો સાથે કેવી રીતે વ્યવહાર કરવો તે શોધવાનું કામ ધારાસભાનું છે.

આ રિટ પિટિશનમાં અરજદારની ફરિયાદ એવી છે કે અપ્રામાણિક વ્યક્તિઓ દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ હેઠળ ખોટા આરોપો લગાવીને નિર્દોષ વ્યક્તિઓને શિકાર બનાવવામાં આવે છે, તેથી ઉક્ત જોગવાઈને ગેરબંધારણીય અને અલ્ટ્રા વાયરસ જાહેર કરવામાં આવે અથવા વિકલ્પ તરીકે માર્ગદર્શિકા ઘડવામાં આવે.

રિટ પિટિશનનો નિકાલ કરતા, અદાલતે

ઠરાવ્યું: ૧. જો કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈ અન્યથા ઈન્ડ્રા-વાયરસ, બંધારણીય અને માન્ય હોય, તો સત્તાના દુરુપયોગની માત્ર શક્યતા તેને વાંધાજનક, અલ્ટ્રા-વાયરસ અથવા ગેરબંધારણીય બનાવશે નહીં. આવા કિસ્સાઓમાં, "કલમ" નહીં પરંતુ "કાર્યવાહી" નબળી હોઈ શકે છે. જો તેમ હોય, તો અદાલત કાયદાની જોગવાઈને માન્ય રાખીને પણ, તે કાર્યવાહી, આદેશ અથવા નિર્ણયને રદ કરી શકે છે અને અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને યોગ્ય રાહત આપી શકે છે. જ્યારે કાયદાની જોગવાઈનો દુરુપયોગ થાય છે, ત્યારે તેને સુધારવા,

સુધારિત કરવા અથવા રદ કરવાનું કામ ધારાસભાનું છે. તેથી, ધારાસભા માટે એ શોધવું જરૂરી બની શકે છે કે તુરંત ફરિયાદો અથવા આરોપો કરનારાઓ સાથે કેવી રીતે યોગ્ય રીતે વ્યવહાર કરી શકાય. ત્યાં સુધી અદાલતોએ અસ્તિત્વમાં રહેલા માળખામાં રહીને પરિસ્થિતિનું ધ્યાન રાખવું પડશે. [૭૩૪-ઈ; ૭૩૫-સી; ૭૩૬-ડી]

૨. આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ ની જોગવાઈનો ઉદ્દેશ્ય દહેજના દૂષણને રોકવાનો છે. પરંતુ એવા ઘણા કિસ્સાઓ પ્રકાશમાં આવ્યા છે જ્યાં ફરિયાદો સદ્ભાવનાપૂર્ણ નથી અને તિર્યક ઉદ્દેશ્યથી દાખલ કરવામાં આવી છે. આવા કિસ્સાઓમાં આરોપીની નિર્દોષ છુટકારો તમામ કિસ્સાઓમાં ટ્રાયલ દરમિયાન અને તે પહેલાં ભોગવેલી બદનામીને ભૂંસી શકતી નથી. કેટલીકવાર પ્રતિકૂળ મીડિયા કવરેજ દુઃખમાં વધારો કરે છે. તેથી, પ્રશ્ન એ છે કે સારી ઈચ્છાવાળી જોગવાઈના દુરુપયોગને રોકવા માટે કયા ઉપચારાત્મક પગલાં લઈ શકાય. [૭૩૬-સી]

૩.૧. તપાસ એજન્સી અને અદાલતો દ્વારા આરોપો સાથે બેદરકારીપૂર્વક વ્યવહાર કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન નથી. તેઓ દહેજ ઉત્પીડન, મૃત્યુ અને ફૂરતાને લગતી બાબતોમાં કોઈ બીબાઢાળ ફોર્મ્યુલા અનુસરી શકે નહીં. દરેક કાયદાકીય પ્રણાલીનો અંતિમ ઉદ્દેશ્ય સત્ય સુધી પહોંચવાનો, ગુનેગારને સજા કરવાનો અને

નિર્દોષનું રક્ષણ કરવાનો છે. પૂર્વગ્રહ્યુક્ત ધારણા અથવા દષ્ટિકોણ માટે કોઈ અવકાશ નથી. [૭૩૬-૭]

૩.૨. તપાસ એજન્સીઓ અને અદાલતોની ભૂમિકા વોચ ડોગની છે, બ્લડહાઉન્ડની નથી. તેઓનો એવો પ્રયાસ હોવો જોઈએ કે કોઈ નિર્દોષ વ્યક્તિએ પાયાવિહોણા, નિરાધાર અને દૂષિત આરોપોને કારણે સહન ન કરવું પડે. તે સમાન રીતે નિર્વિવાદ છે કે ઘણા કિસ્સાઓમાં કોઈ સીધો પુરાવો ઉપલબ્ધ હોતો નથી અને અદાલતોએ સંજોગોવશાત પુરાવા પર કાર્ય કરવું પડે છે. આવા કિસ્સાઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, સંજોગોવશાત પુરાવા સંબંધિત નિર્ધારિત કાયદાને ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ. [૭૩૬-૭, એચ:૭૮૭-એ]

થંગલ કુંજુ મુસલિયાર વિરુદ્ધ એમ. વેંકટાચલમ પોટ્ટી, ઓથોરાઈઝ્ડ ઓફિશિયલ અને ઈનકમ-ટેક્સ ઓફિસર અને અન્ય, એઆઈઆર (૧૯૫૬) એસસી ૨૪૬ અને બુધન ચૌધરી અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ નિહાર, એઆઈઆર (૧૯૫૫) એસસી ૧૯૧ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

મફતલાલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, [૧૯૯૭] ૫ એસસીસી ૫૩૬; કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ વિરુદ્ધ નથેલા સંપથુ

ચેટ્ટી, [૧૯૬૨] ૩ એસસીઆર ૭૮૬; મૌલવી હુસૈન હાજી અબ્રાહમ ઉમરજી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, [૨૦૦૪] ૬ એસસીસી ૬૭૨; યુનિક બ્યુટાઈલ ટ્યુબ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુ.પી. ફાઇનાન્શિયલ કોર્પોરેશન અને અન્ય, [૨૦૦૩] ૨ એસસીસી ૪૫૫; પદ્મ સુંદરા રાવ (મૃત) અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ, [૨૦૦૨] ૩ એસસીસી ૫૩૩ અને સાવિત્રી દેવી વિરુદ્ધ રમેશ ચંદ અને અન્ય, સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા ૨૮/૧૧/૨૦૦૩ ના રોજ નક્કી કરાયેલ, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

દીવાની મૂળ અધિકારક્ષેત્ર: રિટ પિટિશન (સી) નંબર ૧૪૧/૨૦૦૫.

(ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ.)

અરજદાર પોતે રૂબરૂ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરીજીત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવેલ.

ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ (ટૂંકમાં 'બંધારણ') ની કલમ ૩૨ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી હોવાનું મનાતી આ પિટિશન દ્વારા ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૯૬૦ (ટૂંકમાં 'આઈપીસી') ની કલમ ૪૮૮-એ ને ગેરબંધારણીય અને અલ્ટ્રા વાયરસ જાહેર કરવાની અથવા વિકલ્પ તરીકે

માર્ગદર્શિકા ઘડવાની અરજ કરવામાં આવી છે જેથી અપ્રામાણિક વ્યક્તિઓ દ્વારા ખોટા આરોપો લગાવીને નિર્દોષ વ્યક્તિઓને શિકાર ન બનાવવામાં આવે.

વધુમાં એવી અરજ કરવામાં આવી છે કે જ્યારે પણ કોઈ અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે આઈપીસીની કલમ ૪૮૮ હેઠળ ગુનો કરવા અંગેના આરોપો નિરાધાર છે, ત્યારે આરોપ લગાવનાર વ્યક્તિ વિરુદ્ધ કડક કાર્યવાહી થવી જોઈએ. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, આ બાબત વ્યક્તિઓને અશુદ્ધ હાથ અને તિર્યક ઉદ્દેશ્યો સાથે અદાલતમાં આવતા નિરુત્સાહ કરશે. આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો તિર્યક ઉદ્દેશ્યથી અને પતિ, સાસરીયા અને સંબંધીઓને હેરાન કરવાના દષ્ટિકોણથી કેવી રીતે કરવામાં આવ્યો છે તે દર્શાવવા માટે ઘણા કિસ્સાઓ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા છે.

અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર આ કિસ્સાઓમાં કોઈ 'પ્રોસિક્યુશન' નથી પરંતુ 'પર્સિક્યુશન' છે. દિલ્લી હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો જેમાં ખોટા અને તુરંચ આરોપોની વધતી જતી સંખ્યા વિશે ચિંતા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી. એવું નિર્દેશ કરવામાં આવ્યું હતું કે આરોપી કરતાં આરોપ લગાવનારનો વાંક વધુ છે. કથિત દહેજ ઉત્પીડનને લગતી બાબતોમાં અદાલતો દ્વારા દર્શાવવામાં આવતી સહાનુભૂતિનો વ્યક્તિઓ અયોગ્ય લાભ લેવાનો પ્રયાસ કરે છે.

કલમ ૪૯૮-એ આઈપીસીના પ્રકરણ XX એ માં આવે છે.

મૂળભૂત કલમ ૪૯૮-એ આઈપીસી અને ધારણાત્મક કલમ ૧૧૩-બી ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૯૭૨ (ટૂંકમાં 'પુરાવા અધિનિયમ') ને ક્રિમિનલ લો (સેકન્ડ એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૮૩ દ્વારા સંબંધિત કાયદાઓમાં ઉમેરવામાં આવી છે.

આઈપીસીની કલમ ૪૯૮-એ અને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-બી તેમના વ્યાપમાં ફૂરતાની ભૂતકાળની ઘટનાઓનો સમાવેશ કરે છે. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-બી ના અમલીકરણનો સમયગાળો સાત વર્ષનો છે, જ્યારે કોઈ સ્ત્રી લગ્નની તારીખથી સાત વર્ષના સમયગાળામાં આત્મહત્યા કરે ત્યારે ધારણા ઉદભવે છે.

કલમ ૪૯૮ નીચે મુજબ છે:

"૪૯૮-એ: સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિનો સંબંધી તેને ફૂરતાને આધીન કરે-જે કોઈ સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિનો સંબંધી હોય, તેવી

સ્ત્રીને ફૂરતાને આધીન કરશે તેને ત્રણ વર્ષ સુધીની જેલની સજા થશે અને તે દંડને પાત્ર પણ રહેશે.

સ્પષ્ટીકરણ-આ કલમના હેતુ માટે 'ફૂરતા' એટલે-

(એ) કોઈપણ ઈરાદાપૂર્વકનું આચરણ જે એવા પ્રકારનું હોય કે જે સ્ત્રીને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરે અથવા સ્ત્રીના જીવન, અંગ અથવા સ્વાસ્થ્ય (માનસિક કે શારીરિક) ને ગંભીર ઈજા અથવા જોખમ પહોંચાડે તેવું હોય; અથવા

(બી) સ્ત્રીની પજવણી જ્યાં આવી પજવણી તેને અથવા તેની સાથે સંબંધિત કોઈપણ વ્યક્તિને મિલકત અથવા મૂલ્યવાન જામીનગીરી માટેની કોઈપણ ગેરકાયદેસર માંગણી પૂરી કરવા માટે દબાણ કરવાના હેતુથી હોય અથવા તેના દ્વારા અથવા તેની સાથે સંબંધિત કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા આવી માંગણી પૂરી કરવામાં નિષ્ફળતાને કારણે હોય."

કલમ ૧૧૩-બી નીચે મુજબ છે:-

"૧૧૩-બી: દહેજ મૃત્યુ અંગેની ધારણા-જ્યારે પ્રશ્ન એ હોય કે કોઈ વ્યક્તિએ સ્ત્રીનું દહેજ મૃત્યુ કર્યું છે અને એવું દર્શાવવામાં આવે કે તેના

મૃત્યુના થોડા સમય પહેલાં આવી સ્ત્રીને તે વ્યક્તિ દ્વારા દહેજની કોઈપણ માંગણી માટે અથવા તેના સંબંધમાં ફૂરતા અથવા પજવણી કરવામાં આવી હતી, ત્યારે અદાલત એવું માની લેશે કે તે વ્યક્તિએ દહેજ મૃત્યુ નિપજાવ્યું હતું.

સ્પષ્ટીકરણ--આ કલમના હેતુ માટે 'દહેજ મૃત્યુ' નો અર્થ ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ ના ૪૫) ની કલમ ૩૦૪-બી માં જે અર્થ છે તે જ રહેશે."

આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ ના અમલીકરણ માટે સ્ત્રીને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરે અથવા સ્ત્રીના જીવન, અંગ અથવા સ્વાસ્થ્ય, ભલે માનસિક કે શારીરિક હોય, તેને ગંભીર ઈજા અથવા જોખમ પહોંચાડે તેવા ફૂરતાના પરિણામો સ્થાપિત કરવા જરૂરી છે. કલમ ૪૮૮-એ ના હેતુ માટે સ્પષ્ટીકરણમાં ફૂરતાની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે. એ નોંધવું જોઈએ કે આઈપીસીની કલમ ૩૦૪-બી અને ૪૮૮-એ પરસ્પર સમાવિષ્ટ ગણી શકાય નહીં. આ જોગવાઈઓ બે અલગ-અલગ ગુનાઓ સાથે કામ લે છે. તે સાચું છે કે ફૂરતા એ બંને કલમો માટે સામાન્ય આવશ્યકતા છે અને તે સાબિત થવી જોઈએ. કલમ ૪૮૮-એ નું સ્પષ્ટીકરણ 'ફૂરતા' નો અર્થ આપે છે. કલમ ૩૦૪-બી માં 'ફૂરતા' ના અર્થ વિશે આવું કોઈ સ્પષ્ટીકરણ નથી. પરંતુ આ ગુનાઓની સામાન્ય પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં લેતા એવું માનવું પડશે કે 'ફૂરતા' અથવા 'પજવણી' નો અર્થ કલમ ૪૮૮-એ

ના સ્પષ્ટીકરણમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ જ છે જે હેઠળ 'ફૂરતા' પોતે જ ગુનો બને છે.

જે હેતુ માટે આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ દાખલ કરવામાં આવી હતી તે ૧૯૮૩ ના ક્રિમિનલ લો (સેકન્ડ એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ નંબર ૪૬ ઘડતી વખતે હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનમાં પૂરતી રીતે પ્રતિબિંબિત થાય છે. તેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યા મુજબ દહેજ મૃત્યુની સંજ્યામાં વધારો એ ગંભીર ચિંતાનો વિષય છે. દહેજ પ્રતિષેધ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કામગીરીની તપાસ કરવા માટે ગૃહોની સંયુક્ત સમિતિ દ્વારા આ બુરાઈના વ્યાપ પર ટિપ્પણી કરવામાં આવી છે. કેટલાક કિસ્સાઓમાં, પતિ અને પતિના સંબંધીઓની ફૂરતા કે જે સંબંધિત લાચાર સ્ત્રીની આત્મહત્યા અથવા હત્યામાં પરિણમે છે, તે આવી ફૂરતાનો માત્ર એક નાનો ભાગ છે. તેથી, માત્ર દહેજ મૃત્યુના કિસ્સાઓ જ નહીં પરંતુ પતિ, સાસરીયા અને સંબંધીઓ દ્વારા પરિણીત મહિલાઓ પર થતી ફૂરતાના કિસ્સાઓ સાથે અસરકારક રીતે વ્યવહાર કરવા માટે આઈપીસી, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં 'સીઆરપીસી') અને પુરાવા અધિનિયમમાં યોગ્ય રીતે સુધારો કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી. જાહેર કરાયેલ ઉદ્દેશ્ય દહેજ મૃત્યુ અને ફૂરતાના દૂષણનો સામનો કરવાનો છે.

બીજી એક જોગવાઈ જે નોંધવી સુસંગત છે તે આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ છે. બે કલમો એટલે કે કલમ ૩૦૬ અને કલમ ૪૮૮-એ વચ્ચેનો મૂળભૂત તફાવત ઈરાદાનો છે. પછીની કલમ હેઠળ, પતિ અથવા તેના સંબંધીઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલી ક્રૂરતા સંબંધિત મહિલાને આત્મહત્યા કરવા પ્રેરે છે, જ્યારે અગાઉની જોગવાઈ હેઠળ આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરણી કરવામાં આવે છે અને તે ઈરાદાપૂર્વક હોય છે.

તે સુસ્થાપિત છે કે કાયદાની જોગવાઈના દુરુપયોગની માત્ર શક્યતા પોતે જ કોઈ કાયદાને અમાન્ય બનાવતી નથી. જ્યાં સુધી તેનાથી વિરુદ્ધ સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માની લેવું જોઈએ કે કોઈ ચોક્કસ કાયદાનો વહીવટ અને અમલીકરણ "ખરાબ નજર અને અસમાન હાથથી" કરવામાં આવશે નહીં (જુઓ એ થંગલ કુંજુ મુસલિયાર વિરુદ્ધ એમ. વેંકટાયલમ પોટ્ટી, ઓથોરાઈઝ્ડ ઓફિશિયલ અને ઈનકમ-ટેક્સ ઓફિસર અને અન્ય, એઆઈઆર (૧૯૫૬) એસસી ૨૪૬).

બુધન ચૌધરી અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર, એઆઈઆર (૧૯૫૫) એસસી ૧૯૧ માં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કાયદાની જોગવાઈ ભેદભાવપૂર્ણ ન હોઈ શકે પરંતુ તે પોતે જ દુરુપયોગ તરફ દોરી શકે છે જે સમાન સ્થિતિ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે ભેદભાવ પેદા કરે છે. સત્તાધિકારી

દ્વારા જોગવાઈના દુરુપયોગની શક્યતા પર, કાયદાને મનસ્વી અથવા ભેદભાવપૂર્ણ અને બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરનાર માની શકાય નહીં તેમ કહીને આ અદાલતે તે દલીલને નકારી કાઢી હતી.

ભારત તેમજ યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકાના નક્કી કરાયેલા કેસો પરથી, સિદ્ધાંત સુસ્થાપિત જણાય છે કે જો વૈધાનિક જોગવાઈ અન્યથા ઈન્ટ્રા-વાયરસ, બંધારણીય અને માન્ય હોય, તો આપેલ કિસ્સામાં સત્તાના દુરુપયોગની માત્ર શક્યતા તેને વાંધાજનક, અલ્ટ્રા-વાયરસ અથવા ગેરબંધારણીય બનાવશે નહીં. આવા કિસ્સાઓમાં, "કલમ" નહીં પરંતુ "કાર્યવાહી" નબળી હોઈ શકે છે. જો તેમ હોય, તો અદાલત કાયદાની જોગવાઈને માન્ય રાખીને પણ, તે કાર્યવાહીને રદ કરી શકે છે; આદેશ અથવા નિર્ણય અને અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને યોગ્ય રાહત આપી શકે છે.

મફતલાલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૯૭] ૫ એસસીસી ૫૩૬ માં, ૯ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે અવલોકન કર્યું કે જેઓ તેના વહીવટ માટે જવાબદાર છે તેમના દ્વારા જોગવાઈના દુરુપયોગની માત્ર શક્યતા એ જોગવાઈને પ્રક્રિયાગત અથવા મૂળભૂત રીતે અતાર્કિક ગણવા માટેનું કારણ બની શકે નહીં. કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ વિરુદ્ધ

નથેલા સંપથુ ચેટ્ટી, [૧૯૬૨] ૩ એસસીઆર ૭૮૬ માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"અન્યથા માન્ય કાયદાના દુરુપયોગની શક્યતા તેમાં અમાન્યતાનું કોઈ તત્વ ઉમેરતી નથી." સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, [૧૯૭૭] ૩ એસસીસી ૫૯૨ માં એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે "એ યાદ રાખવું જોઈએ કે માત્ર એટલા માટે કે સત્તાનો ક્યારેક દુરુપયોગ થઈ શકે છે, તે સત્તાના અસ્તિત્વને નકારવાનું કારણ નથી. માણસની બુદ્ધિ હજુ સુધી એવી સરકારની કલ્પના કરી શકી નથી કે જેની પાસે તેની તમામ કાયદેસરની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે પૂરતી સત્તા હોય અને તે જ સમયે તોફાન કરવા માટે અસમર્થ હોય." (આ પણ જુઓ: કમિશનર, એચ.આર.ઈ. વિરુદ્ધ શ્રી લક્ષ્મીન્દ્ર તીર્થ સ્વામીયર ઓફ શ્રી શિરુર મઠ, [૧૯૫૪] ૧૦૦૫).

મૌલવી હુસૈન હાજી અબ્રાહમ ઉમરજી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, [૨૦૦૪] ૬ એસસીસી ૬૭૨, યુનિક બ્યુટાઈલ ટ્યુબ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુ.પી. ફાઈનાન્શિયલ કોર્પોરેશન અને અન્ય, [૨૦૦૩] ૨ એસસીસી ૪૫૫ અને પદ્મ સુંદરા રાવ (મૃત) અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ, [૨૦૦૨] ૩ એસસીસી ૫૩૩ માં અવલોકન કર્યા મુજબ, જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતી વખતે, અદાલત માત્ર કાયદાનું અર્થઘટન કરે છે અને તે કાયદો બનાવી

શકતી નથી. જો કાયદાની જોગવાઈનો દુરુપયોગ થાય છે અને કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને આધિન કરવામાં આવે છે, તો જો જરૂરી જણાય તો તેને સુધારવા, સુધારિત કરવા અથવા રદ કરવાનું કામ ધારાસભાનું છે.

દિલ્લી હાઈકોર્ટનો ચુકાદો જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તે સાવિત્રી દેવી વિરુદ્ધ રમેશ ચંદ અને અન્ય ના કેસમાં આપવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં એવું ઠરાવતી વખતે કે આઈપીસીની કલમ ૪૮૮-એ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરવા અંગેના આરોપો સાબિત થયા નથી. કાયદાકીય ફેરફારોની જરૂરિયાત વિશે સામાન્ય શબ્દોમાં ચોક્કસ અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા. ફરિયાદીએ એસએલપી (ફિ)...../ ૨૦૦૩ ના સાવિત્રી દેવી વિરુદ્ધ રમેશ ચંદ અને અન્ય શીર્ષક હેઠળ ગુણવત્તાના આધારે ચુકાદા વિરુદ્ધ આ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો હતો. તારીખ ૨૮/૧૧/૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"અરજદારના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા.

વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો.

કેસની હકીકતો પર ક્રિમિનલ રિવિઝન નંબર ૪૬૨/૨૦૦૨ માં હાઈકોર્ટના આદેશને આપવામાં આવેલા પડકારમાં અમને કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી. તેથી, સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવે છે.

તે જ સમયે, અમે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા હાઈકોર્ટના ચુકાદાના ફક્ત ૨૩ થી ૩૨ માં વ્યક્ત કરાયેલા કેટલાક સામાન્ય મંતવ્યો પ્રત્યે અમારી અસંમતિ વ્યક્ત કરીએ છીએ. વિદ્વાન જજે જોવું જોઈતું હતું કે આવા અવલોકનો, જોકે સેમિનાર અથવા વર્કશોપ માટે યોગ્ય હોઈ શકે છે, પરંતુ તેને અદાલતના ચુકાદાના ભાગ તરીકે સામેલ કરવાનું ટાળવું જોઈતું હતું. કેટલાક મંતવ્યો સારાંશમાં કાયદાકીય પગલાં અને કાયદાકીય નીતિની કુશળતાને પણ સ્પર્શે છે, જે વિદ્વાન જજ મુજબ ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. વિદ્વાન જજ સમક્ષ જે કેસ હતો તેમાં આવી તમામ બાબતો પર વિચાર કરવા માટે કોઈ અવકાશ નહોતો. તેથી, તે યોગ્ય છે કે અદાલતોએ ચુકાદાઓમાં આવા સામાન્ય અવલોકનો અથવા મંતવ્યો ટાળવા જોઈએ."

ઉપરોક્ત સ્થિતિ હોવાથી અમને એ દલીલમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી કે કલમ ૪૯૮-એ નો કોઈ કાનૂની અથવા બંધારણીય પાયો નથી.

જોગવાઈનો ઉદ્દેશ્ય દહેજના દૂષણને રોકવાનો છે. પરંતુ અરજદાર દ્વારા યોગ્ય રીતે દલીલ કરવામાં આવી છે તેમ ઘણા કિસ્સાઓ પ્રકાશમાં આવ્યા છે

જ્યાં ફરિયાદી સદ્ભાવનાપૂર્ણ નથી અને તિર્યક ઉદ્દેશ્યથી ફાઈલ કરવામાં આવ્યા છે. આવા કિસ્સાઓમાં આરોપીની નિર્દોષ છુટકારો તમામ કિસ્સાઓમાં ટ્રાયલ દરમિયાન અને તે પહેલાં ભોગવેલી બદનામીને ભૂંસી શકતી નથી. કેટલીકવાર પ્રતિકૂળ મીડિયા કવરેજ દુઃખમાં વધારો કરે છે. તેથી, પ્રશ્ન એ છે કે સારી ઈચ્છાવાળી જોગવાઈના દુરુપયોગને રોકવા માટે કયા ઉપચારાત્મક પગલાં લઈ શકાય. માત્ર એટલા માટે કે જોગવાઈ બંધારણીય અને ઈન્ડ્રા વાયરસ છે, તે અપ્રામાણિક વ્યક્તિઓને વ્યક્તિગત વેર વાળવા અથવા પજવણી કરવા માટેનું લાયસન્સ આપતી નથી. તેથી, ધારાસભા માટે એ શોધવું જરૂરી બની શકે છે કે તુરંત ફરિયાદો અથવા આરોપો કરનારાઓ સાથે કેવી રીતે યોગ્ય રીતે વ્યવહાર કરી શકાય. ત્યાં સુધી અદાલતોએ અસ્તિત્વમાં રહેલા માળખામાં રહીને પરિસ્થિતિનું ધ્યાન રાખવું પડશે. નોંધ્યા મુજબ ઉદ્દેશ્ય દહેજના દૂષણને તેના મૂળમાંથી પ્રહાર કરવાનો છે. પરંતુ જોગવાઈના દુરુપયોગથી એક નવો કાયદાકીય આતંકવાદ ફેલાવી શકાય છે. જોગવાઈનો ઉપયોગ રક્ષણ તરીકે કરવાનો છે, હત્યારાના હથિયાર તરીકે નહીં. જો મજાક તરીકે વારંવાર "વરુ" ની બૂમ પાડવામાં આવશે તો જ્યારે વાસ્તવિક "વરુ" આવશે ત્યારે સહાય અને રક્ષણ ઉપલબ્ધ નહીં હોય. તપાસ એજન્સી અને અદાલતો દ્વારા આરોપો સાથે બેદરકારીપૂર્વક વ્યવહાર કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન નથી. તેઓ દહેજ ઉત્પીડન, મૃત્યુ અને ફૂરતાને લગતી બાબતોમાં કોઈ બીબાઢાળ ફોર્મ્યુલા અનુસરી શકે નહીં. એ વાત વિસારે પાડી શકાય નહીં કે દરેક કાયદાકીય પ્રણાલીનો અંતિમ ઉદ્દેશ્ય સત્ય

સુધી પહોંચવાનો, ગુનેગારને સજા કરવાનો અને નિર્દોષનું રક્ષણ કરવાનો છે. પૂર્વગ્રહયુક્ત ધારણા અથવા દષ્ટિકોણ માટે કોઈ અવકાશ નથી. અરજદાર દ્વારા સખત દલીલ કરવામાં આવી છે કે તપાસ એજન્સીઓ અને અદાલતો એવી ધારણા સાથે શરૂઆત કરે છે કે આરોપી વ્યક્તિઓ દોષિત છે અને ફરિયાદી સત્ય બોલી રહ્યો છે. આ ખૂબ વ્યાપક અને સામાન્ય નિવેદન છે. ચોક્કસ વૈધાનિક ધારણાઓ બાંધવામાં આવે છે જે ફરીથી ખંડનપાત્ર હોય છે. એ નોંધવું જોઈએ કે તપાસ એજન્સીઓ અને અદાલતોની ભૂમિકા વોચ ડોગની છે, બ્લડહાઉન્ડની નથી. તેઓનો એવો પ્રયાસ હોવો જોઈએ કે કોઈ નિર્દોષ વ્યક્તિએ પાયાવિહોણા, નિરાધાર અને દૂષિત આરોપોને કારણે સહન ન કરવું પડે. તે સમાન રીતે નિર્વિવાદ છે કે ઘણા કિસ્સાઓમાં કોઈ સીધો પુરાવો ઉપલબ્ધ હોતો નથી અને અદાલતોએ સંજોગોવશાત પુરાવા પર કાર્ય કરવું પડે છે. આવા કિસ્સાઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, સંજોગોવશાત પુરાવા સંબંધિત નિર્ધારિત કાયદાને ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ.

અમુક બાબતોમાં સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (ટૂંકમાં 'સીબીઆઈ') દ્વારા તપાસ કરાવવા માટે અરજ કરવામાં આવી છે જેમાં અરજદાર આરોપી તરીકે છે. અમને આ દલીલમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી. જો અરજદાર પોતાની નિર્દોષતા સાબિત કરવા માંગતા હોય, તો જો ટ્રાયલ યોજાય તો તે તેમાં કરી શકે છે.

તે મુજબ રિટ પિટિશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

રિટ પિટિશનનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====